

Umuda Tutunmak, Toprağa Sarılmak ve Bir Bahçe Yaratmak Üzerine

Daha önceki çalışmalarını da ilgiyle takip ettiğimiz sanatçı Sibel Horada'nın yeni kişisel sergisi "Bir İç Mekân Bahçesi", 17 Kasım'da Tophane'deki Tütün Deposu'nda açıldı. Sıklıkla ölümle özdeşleştirilen toprağın içinde barındırdığı canlılığı, dönüşümünün gerektirdiği zamanı ve itinayı hem fiili hem de mecazi olarak ele alan sergi bir yandan güncel halet-i ruhiyemizin hızla ilişkisini sorguluyor, bir yandan da yavaş ama esaslı bir toplumsal kültivasyon mekânı haline gelen Depo'yu selamlıyor. Çok katmanlı, insanı üzerinde uzun uzun düşünmeye iten bu yeni çalışması hakkında, Horada ile konuştuk...

 Barış DOĞRU

Sergi tanıtım kitapçığındaki "ekolojik dünyaya yönelik bir tahayyül edilemezlik benzer şekilde insan merkezci, neoliberal bir topluluğu ayakta tutuyor" ifadesi çok çarpıcıydı. Bir de şöyle bir söyleniş var tersinden belki de: "Kapitalizmin sonunu hayal etmek dünyanın sonunu hayal etmekten daha zor olduğu için" diyor Fredric Jameson. "Bizi düşmanın varlığı değil, genel inanış elden ayaktan düşürüyor" diyen Jameson, kapitalizmin tarihsel alternatiflerinin gerçekleşemez olduğunu söylemekle yetinmeyip başka bir dünyanın tasavvur ve tahayyül edilemeyeceğini vaaz eden bu anlayışı sorguluyor (*Ütopya Denen Arzu*, Fredric Jameson). "Bu sergideki pratikler estetik ve politik açıdan bu tahayyül edilemezliği sorguluyor" cümlesinden devam edersek, neden bu tahayyül bu kadar zor? Neden tahayyül gücümüz bu kadar zayıf? Sergi aracılığıyla bu konuda ne söylemeye çalışıyorsunuz?

Bireysel olarak tahayyül gücümüz ne kadar sınırsız olursa olsun, bir hayalin toplumsal olarak kurulması, hayalperestliğin ötesinde ortak gelecekle, umutla ve inançla ilgili bir şey. Kitapçıktaki bahsettiğiniz metin serginin küratörü Lara Fresko-Madra'nın kaleminden. Fresko-Madra, antropolog Robert Nixon'un *Yavaş Şiddet ve Yoksulların Çevreciliği* adlı kitabına değiniyor. Nixon, modern ulus-devletlerin yalnızca Benedict Anderson'un gösterdiği gibi 'hayali cemaatler' kurmakta kalmadığını, aynı zamanda, aktif olarak başka cemaatleri de tahayyül edilemez kıldığını söylüyor. Bunlar, sınır dışı topluluklar değil, aksine ulus-devletin sınırları içerisinde ancak ulusal kalkınma söylemine ters düşen, ana akıma ters düşüşleriyle ve hatta bizzat mağduriyetleriyle topyekûn ilerleme imasını bozan topluluklar. Çoğu zaman fiziksel olarak da tahliye edilen bu toplulukların, bürokrasi ve medya "şiddetle" evvela toplumsal tahayyülden

dışlandıklarını, hatta silindiklerini anlatıyor. "Ekolojik dünyaya yönelik bir tahayyül edilemezlik" de benzer bir şekilde aktif olarak, tahayyül gücümüz yönlendirilerek sağlanıyor. Örnek olarak, İstanbul'un fethinin yıldönümünde 3. havalimanı inşaatında çıplak toprak üzerinde 1.453 adet kamyonla yapılan geçiş töreni videosu aklıma geliyor. İstanbul'un kuzey ormanlarında çekildiğini bildiğimiz bu videoda tek bir ağaç göremiyoruz. Sergi duvarlarında kelepçelerle tutturulmuş bitki çelikleri, içi su dolu kavanozlar içerisinde kök salıyorlar. Zor koşullarda, ortam ışığıyla yetinerek, çürümeye karşı direniyorlar. Kendi teklüklerinde izleyicinin bakışında bireyleşen bu bitkiler, ortak deneyimleriyle bir topluluk, "Bir İç Mekân Bahçesi" oluşturuyorlar.

Bir yandan da serginin ortasındaki teryumda solucan kompostuyla toprak üretiliyor. Sergi bittiğinde hep beraber duvardaki bitkileri, ortadaki düzenekte oluşan toprakla kavuşturacağız. Düzenlediğimiz sergi turlarının sonunda, günlük gazeteleri hamur haline getirerek katılanlarla beraber gazete hamurundan saksılar yapıyoruz. Kapanışta bitkileri bunlara dikip, isteyenlere vereceğiz. Bitkilerin sorumluluğunu alanlar, ilkbahara doğru onları bu suda çözünür saksılarla birlikte toprağa dikecekler. Kökler kuvvetlenince, gazete saksılar da dağılıp gidecek... Bitkiler böylece doğalarına uygun bir biçimde, yeniden bağlantılı hale gelecekler. Kademeli bir özgürleşme, hatta daha ileri gidersem büyü bozma hali söz konusu.

Sergi kapsamındaki bence ikinci önemli vurgu ise, topluluk oluşturabilmek...

Biraz da bunun üzerine konuşalım... Topluluk oluşturmak neden önemli? Bu sergi nasıl bir topluluk oluşturma süreci yaratıyor?

Toprağı canlı bir varlık olarak görmenin önemini, bu sergiyi hazırlayan süreçte permakültür ile tanışarak fark ettim. Konvansiyonel tarım, toprağı içine gerekli besinleri katarak zenginleştirebileceğimiz, bitkiyi fiziksel olarak taşıyan bir malzeme olarak görmeye meyilli. Oysa toprak, içinde barındırdığı milyonlarca mantar, mikroorganizma, böcek gibi çeşitli canlıların, birbirini besleyerek kurdukları bir topluluktan oluşuyor. Orman ekosisteminde her canlı, bir diğersinin atığıyla besleniyor.

Sergide bu zirai süreçleri, kültür-sanat ortamıyla beraber düşünmeye başladım. Bundan yola çıkarak, kişisel sergi formatını biraz bozdu ve sergiye, sürece dahil olan başka sanatçıları ve yazarları da davet ettim. İlk olarak zaten muhabbet halinde olduğum Lara Fresko-Madra'yı küratör olarak ve Seda Yörtüker'i kitapçıktaki diğer yazıyı yazması için çağırdım.

Metinlerle ilgili başlattığım e-mail grubuna, yarı zamanlı olarak Depo'da çalışan ve işlerini çok sevdiğim sanatçı Gülşah Mursaloğlu'nu da dahil etmiştim. Bir noktada, konuştuğumuz kavramların onun işleriyle ne kadar verimli bir diyalog alanı açacağını fark ederek, Gülşah'ı da bir iş yapması için sergiye davet ettim. Bir beden perküsyonu topluluğu olan KeKeÇa ile zaten, bir seneyi aşkın bir süredir beraber nasıl bir üretim yapabileceğimizi düşünmekteydik. KeKeÇa açılış gününde, bitkilerin zamanıyla ilişkilenen bir performans yaptı. Cevdet Ereğ'in 2009 yılından beri Depo'nun pencere demirlerinde duran "Parmaklıklarda İki Çift Taraflı El" adlı işiyle ise, arkeolojik bir karşılaşmam oldu. İçeri ışık almak için önündeki duvarı kaldırmayı konuşurken, bu işin Cevdet'e ait olduğumu ve iki taraftan içeri girmek/dışarı çıkmak isteyen biri olarak okunabildiğini öğrenince Cevdet'e yazarak sergiye dahil olup olmak istemediğini sordum.

Sergi bunun dışında da pek çok insanın katkısıyla gerçekleşti. Bitkilerin her biri sevdiğim yerlerden ve insanlardan, sergi etrafındaki etkileşimler sonucunda buraya geldiler. Sergi bittiğinde ise başka yerlere/insanlara gidecekler. Aynı şekilde, kompost sürecine katkıda bulunanlar (binada

"Sergi duvarlarında kelepçelerle tutturulmuş bitki çelikleri, içi su dolu kavanozlar içerisinde kök salıyorlar. Zor koşullarda, ortam ışığıyla yetinerek, çürümeye karşı direniyorlar. Kendi tekliklerinde izleyicinin bakışında bireyleşen bu bitkiler, ortak deneyimleriyle bir topluluk, 'Bir İç Mekân Bahçesi' oluşturuyorlar"

çalışanlar, destek olmak için gelenler ve komşular) ile atölye katılımcıları, kendilerini evrilen bir sürecin parçası olarak görüyorlar. Sergi böylece kendi etrafında bir topluluk olasılığı doğuruyor.

Bir vurgu daha var sanırım üzerinde durduğunuz: İçerisi ve dışarı... İçine kapanmama, düşünmeye, desteklemeye ve yaratmaya devam etme. Sarımsak ve turp filizlendirmek metaforu üzerinden... Bu konularda neler söyleyebilirsiniz?

Burası bir "İç Mekan Bahçesi", hem fiili bir tutsaklık halinden hem de bireyin kendi içindeki süreçlerinden, kendi iç huzurunun işleyiş dengesini kurtmaya çalışma halinden bahsediyor. Toprak üretmek, yani kompost yapmak çürümeye dair sağlıklı bir tavır takınmam; sarımsak ve turp filizlendirmek, yalnızlaştırılma halinde umudu ayakta tutmam, geleceğe katkı sunmaya devam etmenin nesnel dünyasındaki tezahürü. ○